

**BOSHQARUV HISOBI (MANAGEMENT ACCOUNTING) IQTISODIY
QARORLAR QABUL QILISHNING ASOSI SIFATIDA**

Kozimjonova Saidaxon Alisher qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 2-kurs talabasi

E-mail kozimjonovasaidaxon837@gmail.com

Nematjonova Risolat Dilshodbek qizi

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” yo‘nalishi 2-kurs talabasi

E-mail risolatxonnematonova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshqaruv hisobining korxonada faoliyatidagi o‘rni va ahamiyati iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonining muhim elementi sifatida tahlil qilingan. Boshqaruv hisobi orqali xarajatlarni nazorat qilish, resurslardan samarali foydalanish, moliyaviy natijalarni prognozlash hamda strategik rejalashtirish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada zamonaviy axborot texnologiyalari va raqamlashtirish sharoitida boshqaruv hisobining rivojlanish tendensiyalari hamda uning korxonada raqobatbardoshligini oshirishdagi roli ko‘rib chiqilgan. Maqola natijalari boshqaruv hisobining menejerlar uchun ishonchli axborot manbai sifatida iqtisodiy samaradorlikni ta‘minlashga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: boshqaruv hisobi, iqtisodiy qarorlar, xarajatlarni boshqarish, strategik rejalashtirish, moliyaviy tahlil, byudjetlashtirish.

Kirish. Bugungi kunda boshqaruv hisobi mamlakatimiz korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy faoliyatini samarali tashkil etishda muhim vositalardan biri sifatida shakllanib bormoqda. Biroq ushbu yo‘nalish hali ham ilmiy va amaliy jihatdan eng ko‘p muhokama qilinayotgan masalalardan biri hisoblanadi. Ko‘plab korxonalarda boshqaruv hisobi tizimi to‘liq joriy etilmagan bo‘lib, ular asosan moliyaviy hisobning tahliliy ma‘lumotlari bilan cheklanib qolmoqda. Tadqiqotchilar ta‘kidlashicha, zamonaviy boshqaruv hisobi nafaqat moliyaviy ko‘rsatkichlarni, balki mahsulot sifati, ishlab chiqarish jarayonlarining davomiyligi, mijozlar qoniqishi, xodimlarning kasbiy salohiyati va innovatsion mahsulotlarning samaradorligi kabi omillarni ham qamrab olishi lozim.

Iqtisodiy adabiyotlarda boshqaruv hisobi xarajatlar va daromadlarni hisobga olish, investitsion loyihalar samaradorligini baholash, resurslardan foydalanishni nazorat qilish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo‘lgan axborotlarni shakllantirish tizimi sifatida talqin etiladi. Shu jihatdan u korxonada

faoliyatini rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil qilishning muhim instrumenti hisoblanadi.

An'anaviy va zamonaviy boshqaruv hisobining asosiy farqlari

1-jadval

Ko'rsatkich	An'anaviy boshqaruv hisobi	Zamonaviy boshqaruv hisobi
Asosiy maqsad	Joriy faoliyatni nazorat qilish	Strategik qarorlarni qo'llab-quvvatlash
Axborot turi	Moliyaviy ma'lumotlar	Moliyaviy va nomoliyaviy ma'lumotlar
Vaqt yo'nalishi	Qisqa muddatli	Uzoq muddatli
Tahlil obyekti	Xarajat va daromadlar	Qiymat yaratish jarayonlari
Foydalanuvchilar	Buxgalter va menejerlar	Menejerlar, investorlar va rahbariyat

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, boshqaruv hisobi konsepsiyasi yuzasidan turli yondashuvlar mavjud. Ayrim olimlar uni mustaqil fan sifatida ko'rsatsalar, boshqalari iqtisodiy tahlil, rejalashtirish va nazorat tizimlari bilan chambarchas bog'liq kompleks yo'nalish deb hisoblaydilar. Shuningdek, moliyaviy hisob va boshqaruv hisobi o'rtasidagi farqlar, ularning vazifalari va o'zaro aloqadorligi ham ilmiy bahslarning asosiy mavzularidan biri bo'lib qolmoqda. Mutaxassislarning umumiy fikriga ko'ra, boshqaruv hisobi korxonalar rahbariyatini samarali qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan barcha turdagi axborotlar bilan ta'minlashi kerak. Shu sababli boshqaruv hisobi iqtisodiy bilimlarning alohida va kompleks sohasi sifatida rivojlanib bormoqda.

Iqtisodiy adabiyotlarni o'rganish natijalari boshqaruv hisobi mazmuniga oid bahs-munozaralarning asosiy sabablari sifatida uning funksiyalarining haddan tashqari keng yoki tor talqin qilinishi hamda turli xalqaro konsepsiyalarning bir-biriga aralashib ketishini ko'rsatmoqda. Natijada boshqaruv hisobining nazariy va amaliy chegaralarini aniqlash masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda.

Boshqaruv hisobining korxonalar faoliyatidagi ahamiyati

2-jadval

Yo'nalish	Boshqaruv hisobining ta'siri
Xarajatlarni boshqarish	Ortiqcha xarajatlarni aniqlash va kamaytirish
Rejalashtirish	Byudjet va strategik rejalarni ishlab chiqish
Nazorat	Resurslardan foydalanish samaradorligini baholash
Qaror qabul qilish	Muqobil variantlarni iqtisodiy jihatdan taqqoslash

Investitsiyalar	Investitsion loyihalar rentabelligini aniqlash
Raqobatbardoshlik	Bozor sharoitiga moslashish imkoniyatlarini oshirish

Hozirgi davrda boshqaruv hisobi nafaqat operativ boshqaruv qarorlarini axborot bilan ta'minlash, balki korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishda ham muhim rol o'ynamoqda. Raqamli texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv usullarining rivojlanishi boshqaruv hisobining imkoniyatlarini yanada kengaytirib, korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Xulosa. Boshqaruv hisobi korxonalar faoliyatini samarali tashkil etish va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim axborot manbai hisoblanadi. Maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, boshqaruv hisobi nafaqat xarajatlar va daromadlarni nazorat qilish, balki korxonaning strategik rivojlanishini rejalashtirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy boshqaruv hisobi moliyaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda mahsulot sifati, mijozlar qoniqishi, xodimlar salohiyati va innovatsion faoliyat samaradorligi kabi nomoliyaviy ko'rsatkichlarni ham qamrab oladi. Raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi boshqaruv hisobi imkoniyatlarini kengaytirib, boshqaruv qarorlarining aniqligi va tezkorligini oshirmoqda. Shu sababli korxonalarda zamonaviy boshqaruv hisobi tizimini joriy etish, ilg'or xalqaro tajribalarni qo'llash hamda boshqaruv axborot tizimlarini takomillashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning muhim omili hisoblanadi. Natijada boshqaruv hisobi korxonalarning raqobatbardoshligini mustahkamlash va uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A.A. Boshqaruv hisobi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021.
2. Xasanov B.A., Hamidov B.B. Boshqaruv hisobi va nazorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Drury C. Management and Cost Accounting. – 11th Edition. London: Cengage Learning, 2022.
4. Horngren C.T., Datar S.M., Rajan M.V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. – 17th Edition. New York: Pearson Education, 2021.
5. Atkinson A.A., Kaplan R.S., Matsumura E.M., Young S.M. Management Accounting: Information for Decision-Making and Strategy Execution. – Pearson, 2020.
6. Hilton R.W., Platt D.E. Managerial Accounting: Creating Value in a Dynamic Business Environment. – McGraw-Hill Education, 2021.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiyot va moliya tizimini takomillashtirishga oid qarorlari va farmonlari.

8. Management Accounting. Anthony R.N., Hawkins D.F., Merchant K.A. Management Accounting: Text and Cases. – New York: McGraw-Hill Education, 2019.
9. International Federation of Accountants. International Good Practice Guidance: Evaluating and Improving Costing in Organizations. – New York: IFAC, 2020.
10. Chartered Institute of Management Accountants. Management Accounting Official Terminology and Best Practice Guidelines. – London: CIMA Publishing, 2021.